

Actul hrănirii într-o frazeologie a atitudinii

Petronela SAVIN

În frazeologie, actul digestiv este mai mult decât un proces al fiziologiei umane, el este o modalitate de asumare a lumii și, în aceeași măsură, o formă de afirmare a propriei ființe. Analiza frazeologismelor din limba română, care cuprind imaginea actului hrănirii, prilejuiește ilustrarea mecanismului de metaforizare al conștiinței lingvistice populare, mecanism care se întemeiază, de cele mai multe ori, pe imagini ale elementelor ce condiționează supraviețuirea.

Din acest punct de vedere, omul a fost întotdeauna stăpânit de două mari frici, de frica de a fi mâncat și de a nu avea ce mânca. Forma cea mai expresivă a fricii de a fi mâncat, în viziune populară, este identificarea morții cu îngurgitarea de către pământ. Expresia *a-l înghiți (pe cineva) / a-l mânca pământul*, a) „a muri”, b) „a dispărea fără urmă”, nu este deloc întâmplătoare.

Iuliu Zanne, în *Proverbele românilor*, prezintă o legendă românească despre pământ, care reprezintă o ilustrare a sistemului de reprezentări care stau la baza acestei expresii: „Pământul e mumă la lumea întreagă. Dar pământul nu e mumă ca toate mumele alelalte, el naște, după ce îi crește, tot el îi mănâncă; [...] Pământul pe toate le mănâncă, d-aia și vorba românească: <Mânca-l-ar pământul>, <L-o mâncat pământul>”.

Pământul e și el tot o jiganie cu gură. <Gura pământului> sau <Gura pământului l-o înghițit> ori <L-o sorbe sorbul mărilor> unde s-adună toate apele din lume. Are inimă, <Inima pământului>, asemenea și coadă, <Coadă pământului>, cum vine vorba” (Zanne I: 273).

Așadar, pentru spiritul popular, aceste forme frazeologice nu sunt figuri de stil, ci reflecții ale unei viziuni animiste despre lume. Pământul este mumă sau jiganie care mănâncă tot ce naște.

Teama de a fi mâncat este extinsă și la nivelul altor elemente care au ca trăsătură definitorie agresiunea față de individ. Orice îl agresează ia în mintea sa imaginea prădătorului. Omul este *mâncat de boli*, „distrus, măcinat”, de nenorociri și stări sufletești (*a fi mâncat de urât, de necaz* etc.), de sabie (*Ascuțitul sabiei vă va mânca*; DLR VI/9), de pușcărie (... *că pușcăria te-ar mânca* ; DLR VI/9). Așadar, tot ce înseamnă agresiune este pus pe seama acțiunii de a mânca. Omul nu poate ieși nicicum de sub incidența fricii de a fi pradă. Astfel, gândirea sa metaforizantă nu face decât să-i generalizeze teama prin relaționarea cu imaginea actului de a fi mâncat a oricărui element generator de angoasă.

O altă ipostază interesantă a acestei frici este redată de sensul pasiv al verbului *a mânca* din construcțiile: *a mânca bătaie (trântea, chelfăneală* etc.), cu sensul de „a căpăta bătaie, a fi lovit, bătut”, prin extensie „a fi învins (într-o luptă, la o întrecere, la un joc de societate etc.)”, *a mânca pumni (palme, bastoane* etc.), cu același sens de „a fi lovit”, *a mânca (o) săpuneală (papară)*, căruia i se adaugă și sensul de „a fi aspru certat”. Asocierea verbului *a mânca* cu ipostaze ale agresiunii (bătaie, chelfăneală,

pumni, săpuneală) apare ca o confirmare a celor analizate deja, forma activă a verbului fiind deviată de contextul semantic. Valoarea reală a construcției este cea pasivă. Subiectul suportă agresiunea, nu o produce, este cel bătut sau certat. Din acest punct de vedere, am putea afirma că el este cel „mâncat” și nici într-un caz cel care agresează. Observăm cum, în ciuda structurii formale, imaginea pe care o trezește un cuvânt în mintea vorbitorului este suficient de puternică astfel încât să constituie fundamentul semnificării.

Dacă ultimul paragraf a prezentat imaginea omului-obiect al agresiunii, în continuare vom analiza situația în care individul este obiect și subiect totodată. Construcțiile *a-și mânca (cu cineva sau cu ceva) viața (zilele, tinerețile, norocul etc.)*, cu sensul de „a-și irosi existența, a-și distruge viața (zilele, tinerețile)”, *a se mânca cu lucrul*, „a se chinui, a se speti muncind”, demonstrează faptul că forma totală de asumare a agresiunii față de propria persoană este îngurgitarea simbolică a mărcilor sinelui. Pierderea este ireversibilă, dovadă caracterul marcat violent al verbului, întotdeauna existând un factor exterior. În aceeași categorie se încadrează și expresiile *a(-și) mânca averea (sau banii, aurul) cu lingura*, a) „a cheltui fără măsură”, b) „a fi foarte bogat” (Zanne I: 116), *a-și mânca credința (sau omenia, lefteria, regional, leanca)*, „a-și pierde prestigiul, cinstea”.

În aceeași măsură, spaima de a nu avea ce mânca generează reprezentări duse până la grotesc. Astfel, despre un om care mănâncă cu lăcomie se spune că *a mâncat cât (ca) un lup (ca o căpușă, ca o lăcustă)*, *a mâncat ca în târgul (sau ca în satul) lui Cremene (sau ca în codru)*, *a mâncat cât patru (sau cât sute, cât un turc din cei calici, ca un popă, ca diacul la pomene, de parcă n-a văzut fir verde)*. Se observă cum termenii de comparație pentru lacom variază de la zona animalicului către spațiul ieșirii din civilizație (*târgul / satul lui Cremene sau codrul*), ajungând până în zona păgânătății (*turcul*) sau în cea a personajelor vieții cotidiene ironizate pentru apelul formal pe care îl fac la abținere (*popa, diacul*). Pentru a se ilustra reținerea de la actul hrănirii, termenul de comparație este pasărea de mici dimensiuni, care, de obicei, este conotată pozitiv: *a mânca ca o pasăre (sau ca o vrăbie)*, „a mânca puțin”. Aceeași raportare de ordin instinctual la actul hrănirii este identificabilă și în cazul opus, al conservării rezervei de hrană, condiție a supraviețuirii. Soluția pentru a economisi este de *a mânca / suge și de sub unghii (de sub unghie, de sub tălpi, de sub dânsul)*.

Frica de foame pare a sta și la baza reducerii actului generic al existenței la acțiunea de a mânca. *A avea ce mânca* este sinonim cu a avea din ce trăi. De aceea, a fi în slujba cuiva, a fi întreținut de cineva sunt fapte ce se reduc la *a mânca pâinea (pâinea și sarea, pita) cuiva*. Asemănătoare este și situația în care obiectul râvnit nu mai este ascuns în spatele metaforiceii pâini, ci este prezentat direct: bani, venit (*a mânca avuția / averea / venitul cuiva*, cu sensul de „a lua, a-și însuși pe nedrept, a cheltui, a risipi”). Același conținut îl are și sensul figurat al cuvântului *mănâncă*: a exploata, a spolia, a jecmăni (*Era la Galaț pân' la Bîrlad tot tătari... de-au șădzut toată vara, de-au mâncat pre bieții oameni, de-au rămas numai cu sufletele*. Neculce, L. 354, în DLR VI/9).

Actul de a mânca devine metaforă pentru aproape orice tip de relație, pentru înșelăciune, *a mânca de-a gata*, „a profita de munca altuia” (Zanne III: 632), *a mânca singur bucatele și a lăsa altora zeama*, „a trage singur foloasele” (Zanne, III, 496), *a mânca borșul (sau asmațuchii, calupul, lumânarea, mucul, schimbeaua, șofranul) cuiva*, „a se păcăli, a fi înșelat de cineva într-o afacere” (Zanne I: 287, III: 53, 215, 251, 450, 482, IV: 116), pentru prietenie sau, mai mult, pentru conviețuire, *a mânca pâine și sare*

(de pe un talger) cu cineva (sau împreună), a mânca toți o pâine și o sare sau a mânca (cu cineva sau toți) dintr-un blid (sau dintr-o zeamă), „a trăi la un loc, a conviețui, a se afla în raporturi de strânsă prietenie cu cineva”. Prietenia este ridicată la cel mai înalt nivel prin asumarea unui act al hrănirii imposibile: *a mânca foc pentru cineva*, „a face orice pentru a servi pe cineva, a-și pune viața în primejdie pentru cineva”, *a mânca nori de ...*, „a fi extraordinar de..., fără seamăn de...”.

Același fapt al hrănirii imposibile se constituie și în imagine pentru suferința dusă la extrem, pentru negarea totală a unui fapt sau pentru acțiuni extraordinare: *a mânca pământ de durere*, „a suferi peste măsură”, *a mânca lut și pământ*, „a tăgădui cu încăpățănare”, *a mânca piatră*, „a răzbi toate greutățile”. Faptul extrem de a mânca pământ este întâlnit în obiceiurile de absolvire de păcatele capitale, precum cel de pruncucidere, obicei pe care M. Sorescu îl descrie în ciclul de poezii *La Lilieci* (Sorescu 1977: 79), texte extrem de valoroase pentru substratul lor etnografic și antropologic. Același fapt se constituie însă într-o extraordinară metaforă a deplasării, pierderea pământului în alergare nu poate fi ipostaziată decât prin actul cel mai familiar al consumării, cel al hrănirii: *a fugi* (sau *a alerga*) *mâncând pământul* (sau *de mânăncă pământ ori pământul*) sau *a mânca pământ* (ori *pământul*) (*fugind ori alergând*), „a fugi foarte repede, în mare goană”.

Actul hrănirii, de această dată, ritualic, se constituie și în modalitate de măsurare a experienței umane: *a fi mâncat (mai) multe paști* (sau *mai mulți crăciuni decât cineva*), „a fi (mai) bătrân, a fi cu (mai) multă experiență” (Zanne IV: 69, VI: 528). Același lucru poate fi ilustrat și prin apelul la instrumentarul alimentar, de asemenea încărcat de valențe ritualice: *a fi mâncat pâine* (sau *pită*) *din multe cuptoare*. În sens opus, neputința de a păstra hrana se constituie în semn al lipsei de calitate: *îi mânăncă câinii* (sau *rațele*) *din traistă* (sau *din buzunar*), se zice a „despre un om mic de statură” (Zanne I: 385, 635), b) „despre un om prost, bleg”.

Pentru *a avea un os de ros* sau pentru *a nu scăpa ciolanul din mână* oamenii recurg la întreg arsenalul de acțiuni specifice animalicului. De aceea, *se pot lua la colți* (cu sensul de „a se certa”), ajungând până la *a mânca carne de om*, cu variație, *a-l mânca de viu / fript* sau, în prealabil, făcându-l *pastramă / piftie / pilaf* (cu sensul de „a bate pe cineva foarte tare”). Forma totală a dominării celuiilalt este însă aceea a îngurgitării substanței vitale: *a suge sângele* (*cuiva*), „a exploata, a chinui, a asupri (pe cineva)”.

O interesantă schimbare de registru se înregistrează în cazul unor frazeologisme, reflectare a unei situații simbolice de antropofagie: *a mânca (pe cineva) din ochi* (*cu ochii*), cu sensul „a privi pe cineva cu plăcere sau cu dragoste”, *mânca-ți-aș ochii sau mânca(-mi)-te-aș*, „propoziție incidentă prin care vorbitorul își exprimă afecțiunea față de persoana căreia i se adresează, căutând să-i câștige bunăvoința”. Spre deosebire de structurile anterioare, nu avem de a face cu variante — „copii ale realității”, dar situația de antropofagie, chiar dacă la nivel simbolic, se menține. De la aceste forme ale pântecelui digestiv și până la cel sexual nu există decât un pas, confirmându-se faptul că lăcomia e legată de sexualitate, bucalul fiind emblema redusă a sexualului (Durand 1977: 144).

Orice alimentare este o transsubstanțializare, iar actul alimentar confirmă realitatea lumii. Acest fapt este reflectat de frazeologia românească în care procesele hrănirii devin metafore pentru asumarea vieții, iar organele digestive, instrumente de validare a relației individului cu exteriorul.

În frazeologia hrănirii, dorința nestăpânită de a poseda un anumit lucru este semnalizată prin reacții ale organelor digestive de tipul jindului: *a-i crăpa* (*a-i arde / a-i scăpăra*) (*cuiva*) *buză* (sau *buzele*) (*după* sau *de ceva*), *a-i crăpa* (sau, rar, *a-i pocni*, *a-i scăpăra*) *măseaua* (sau *măselele*) (*în gură*), „a fi foarte nerăbdător (să...), a avea mare nevoie (de...)”. Relația stabilită cu exteriorul este, de asemenea, calificată prin reacția organelor care acceptă sau nu digestia: *a-i lăsa* (*cuiva*) *gura apă* (*după ceva*), *a i se lărgi* (sau *a i se lungi*) (*cuiva*) *mațul* (*spre ceva*), „a se lacomi (la ceva)”, sau, din contră, *a nu avea* (*pe cineva*) *la stomac*, „a nu putea suferi (pe cineva)”, *a-i sta* (sau *a i se opri*) *în gât*, „a nu se putea împăca cu cineva (sau cu ceva)”. Consecința relației stabilite poate fi nemulțumirea, reflectată, de asemenea, organic: *a fierbe mațele în cineva*, „a fi foarte enervat, înfuriat” (Zanne II: 272), *a-l pătrunde la mațe*, „a-l surprinde, a-l afecta (ceva)” (Zanne II: 272), *a frige* (sau, rar, *a pătrunde*) *pe cineva la mațe*, „a face cuiva un mare neajuns” (Zanne II: 272), *a-i crăpa* (sau *a-i plesni*) (*cuiva*) *rânza* (*de ciudă, de necaz*), *a i se umfla* (*cuiva*) *pipota*, „a se înfuria, a se mânia”, *a avea* (sau *a fi cu*) *pipota plină* (sau *umflată*), „a fi înfuriat, mânios”, *a-i crăpa* (*cuiva*) *pipota de nerăbdare*, „a fi foarte nerăbdător”. Ratarea actului este exprimată, de asemenea, în termenii încheierii sau refuzului actului hrănirii. Astfel, se spune *a se șterge* (sau *a se linge*) *pe bot* (sau *pe buze, pe gură, pe guriță*) *de* (sau, reg., *despre*) *ceva*, cu sensul de „a fi nevoit să renunțe la ceva” sau *scobește-te în dinți!*, „pune-ți pofta în cui”.

Toate aceste reacții digestive de asumare a lumii definesc nu numai elementele digerate, ci și subiectul hrănirii. Astfel, individul se dovedește *a fi peștiș* (sau *tărcat, rău, câine*) *la mațe* sau *a fi cu mațe peștiș*, cu *mațele tărcate* (sau *bălțate*), *a avea mațe peștiș* (sau *negre*), „a fi rău la suflet, a fi zgârcit”, *lung la mațe*, „lacom, fără saț”, *iute* (sau *strâmt*) *la mațe*, „artăgos, *mațe-fripte*, a) „om sărac, care n-are nici ce mânca”, b) „om rău, afurisit, abraș”, c) „om zgârcit”, *mațe-peștiș* (sau *albastre*), a) „om foarte zgârcit”, b) „om rău, primejdios, nesincer”, *maț-uscat*, „om foarte sărac”, *mațe-goale* sau *maț-gol*, „om calic”, *mațe-sparte* (sau *rupte*) sau *maț-gros* (sau *spart, de cal*), „om care mănâncă prea mult, mîncăcios”, *mațe-acre*, „om rău, mațe-peștiș”, om ce *are rânza fierbinte*, „se înfurie ușor, e iute” sau *are burtă de popă*, „se spune despre cineva care mănâncă și bea mult”. De asemenea, se spune *a avea* (sau *a face, a fi cu*) *pipotă* (*mare*), „a fi sau a deveni mândru, (regional) fudul, îngâmfat”, *a fi rău de pipotă*, „a fi afemeiat”. Ultima expresie este o reflectare a pântecelui sub dubla sa formă, digestivă și sexuală. Faptul că organele digestiei sunt metafore pentru firea omului este întărit și de proverbul *mă uit în față și văd ce are în mață*, „omului i se citește pe față firea” (Zanne II: 137).

Toate aceste structuri sunt dovezi ale mecanismului de metaforizare prin imagini ale hrănirii, lumea fiind acceptată și definită în funcție de reacția viscerelor.

Imaginile asumării sunt, așadar, redate prin ipostaze ale reușitei acțiunii de hrănire. Astfel, pentru a exprima adeziunea la opinia celui alt, se utilizează expresiile *a sorbi cuvintele / vorbele / scrisul* (*cuiva*), cu sensul de „a asculta cu atenție și interes (pe cineva)”. Imaginea asumării din punct de vedere organic a alterității este marcată prin semnele gustului acceptat.

Imaginile hranei netolerate se asociază neapărat cu alteritatea negativă: *a nu avea pe cineva la stomac*, *a i se întoarce stomacul*, *a-i fi greață de cineva*, *a nu înghiți pe cineva*, *a nu* (*putea*) *mistui* (*pe cineva* sau *ceva*). Reacția organică este violentă, neacceptarea alterității fiind irevocabilă.

Aceeași relație de incompatibilitate este sugerată și de imaginea unei îngurgitări ratate: *a-i sta / a i se opri (cineva) în gât* sau *a-i sta (cineva) ca un os în gât*. Imaginea înecării, a hranei care amenință și ucide, nu numai satisface, este sugestivă pentru condiția ambivalentă a celuilalt, care se constituie permanent într-un obstacol amenințător.

O formă a ratării relației cu celălalt este și inducerea în eroare prin ilustrarea unei tolerări aparente, prezentă în expresiile *a înghiți gălușca*, *a înghiți hapul*, „a suporta o neplăcere fără să cârtească, a îndura un afront”. Evoluția unor astfel de structuri este foarte interesantă. Stelian Dumistrăcel afirmă că, în română, structura inițială este o „copie a realității”, *a înghițit gălușca fierbinte*, *a înghițit hapul amar*, prin elipsă s-a ajuns la *a înghițit gălușca* și, respectiv, *hapul*, apoi, prin substituție, s-au format expresiile de tip „imaginar” cu același sens: *a înghiți gutuia / noduri / amarul / rușinea*. Mai mult, s-a renunțat complet la exprimarea obiectului netolerat până s-a ajuns la locuțiunea *a o înghiți*, având astfel un caz interesant de pietrificare a expresiei care se delexicalizează, evoluând spre statutul de locuțiune, dar păstrându-și încă valoarea expresivă (Dumistrăcel 2001: 6).

Așadar, structurile frazeologice întemeiate pe actul hrănirii au la bază mecanismul metaforizării pornind de la frica de a nu fi mâncat și, respectiv, a nu avea ce mânca, extrapolată la nivelul interacțiunii interpersonale, prin înlocuirea hranei cu celălalt. Ultimul tip de structură, ce asociază omul cu hrana tolerată sau netolerată, reprezintă o dovadă a mecanismul de metaforizare a unei gândiri încă antropofage.

Proverbele reprezintă, de asemenea, o categorie de frazeologisme care se subordonează întru totul principiilor enunțate. Actul hrănirii este metaforă pentru asumarea unui fapt, pentru dorința de a împlini o acțiune: *cine va să mănânce miezul trebuie mai întâi să spargă coaja* (Zanne I: 226), *de vrei să mănânci pâine, nu-ți bate joc de târâțe* (Zanne IV: 50), *cazi pară* (sau *stai, mămăligă*) *să te mănânc* sau *și a mânca e greu*, „se zice unui om leneș” (Zanne I: 244, III: 616, 627), *cine-și mănâncă sămânța de in, își mănâncă cămașa*, „se spune despre risipitori” (Zanne I: 199), *cine mănâncă puțin, mănâncă de multe ori*, „se spune despre cei prevăzători” (Zanne III: 619). Mâncarea este imagine a lipsei de cumpătare în condițiile în care este așezată sub însemnul risipei: *nebunii dau mese și înțelepții mănâncă* (Zanne III: 647), *nu e nebun cel ce mănâncă șapte pâini, ci cel ce i le dă* (Zanne IV: 43, 80). Actul hrănirii reprezintă o metaforă pentru asumare și deci, cunoaștere: *cel ce a mâncat-o îi știe gustul* (Zanne III: 357). Asumarea implică însă și riscuri: *cine mănâncă (ou) și nu se pică* (sau *picură*)? (Zanne III: 622), *cu lingura îi dă să mănânce și cu coada îi scoate ochii* (Zanne III: 592), *cum îți vei săra, așa vei mânca* sau *cum a semănat, așa a (și) mănâcat* (Zanne I: 284, IV: 102), *în dorul căpșunilor* (sau *fragilor*) *măncăm frunzele* (sau *foile*) (Zanne I: 132, 182), *vai de acela ce are pâine și n-are dinți să o mănânce* (Zanne IV: 52). Actul asumării este potențat prin cuvânt: *cu vorbe dulci mai multă pâine mănânci* (Zanne II: 810), însă nu i se poate substitui: *colacul nu-i al cui se menește, ci al cui îl mănâncă* (Zanne I: 532). Faptul de a mânca nu înseamnă însă întotdeauna asumare: *unul mănâncă aguridă și la altul se strepezesc dinții* sau *părinții să mănânce merele și dinții feciorilor să strepezească* (Zanne III: 438). Mai mult, actul hrănirii poate fi și imagine pentru înșelăciune: *vaci n-avem, brânză măncăm* (Zanne III: 487), *boii ară și caii mănâncă* sau *orzul îl ară boii și-l mănâncă caii, unul seamănă și altul mănâncă, unul ține frigerea și altul mănâncă, cine adună și cine mănâncă* (Zanne I: 112, 229, 283, III:

542, 556, V: 10). Actul de a mânca ca mod de împlinire presupune situarea în spațiul onestității: *decât să mânânc cu unt și să mă uit în pământ, mai bine (să mânânc) pâine cu sare și să mă uit (la el sau la ea ca) la soare*. Actul hrănirii, ca metaforă a atitudinii individului față de lume, este așadar fundamentul frazeologismelor pe care le întemeiază.

Studiul frazeologiei hrănirii oferă, așadar, datorită tipului de experiență cuantificată lingvistic, posibilitatea descoperirii mecanismelor de așezare în lume a omului prin prisma interacțiunii sale digestive cu mediul. Ilustrarea legăturii dintre locul pe care îl ocupă hrana în existența individului și reflexele acesteia la nivel lingvistic este esențială pentru ilustrarea modalității de reflectare în limbă a spiritului național.

Bibliografie

- Braudel, Fernand, *Structurile cotidianului: posibilul și imposibilul*, vol. I–II, București, Editura Meridiane, 1984.
- Coșeriu, Eugen, *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*, Supliment la „Anuarul de Lingvistică și istorie literară” al Institutului de Filologie Română „Al. Philippide”, Iași, XXXIII, 1992-1993, seria A., Lingvistică, 1994.
- Coșeriu, Eugen, *Lingvistica antropologică în timp și în spațiu*, Chișinău, Editura Știința, 1994.
- Dumistrăcel, Stelian, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1980.
- Dumistrăcel, Stelian, *Până-n pânzele albe. Expresii românești*, Iași, Editura Institutul European, 2001.
- Dumistrăcel, Stelian, «Graiul pâinii» în lumina «lingvisticii integrale» coșeriene, în „Limba română” (Chișinău), anul XIII, 2003, nr. 4-5.
- Durand, G., *Structurile antropologice ale imaginarului*, București, Editura Univers, 1977.
- Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, București, Editura Univers, 1999.
- Evscev, I., *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.
- Gorovei, Artur, *Credinți și superstiții ale poporului român*, București, Editura Grai și Suflet Cultura Națională, 1995 (ediția I: 1915).
- Gorovei, Artur, Cîușanu, Gh. F., *Credinți și superstiții ale poporului român*, București, Editura Humanitas, 2000.
- Herseni, Traian, *Sociologie. Teoria generală a vieții sociale*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982.
- Iordan, Iorgu, *Stilistica limbii române*, București, Editura Științifică, 1975.
- Lotman, I., *Studii de tipologie a culturii*, București, Editura Univers, 1974.
- Oișteanu, Andrei, *Mythos & Logos. Studii și eseuri de antropologie culturală*, București, Editura Nemira, 1998.
- Slave, E., *Organizarea sintagmatică și semantică a proverbelor în Probleme de lingvistică generală*, V, București, Editura Academiei R.S.R., 1967.
- Sorescu, Marin, *La Liliaci*, București, Editura Cartea Românească, 1977.
- Șăineanu, L., *Basmele române*, București, Editura Minerva, 1978 (ediția I: 1895).
- Tabarcea, Cezar, *Poetica proverbului*, București, Editura Minerva, 1982.
- Zanne, Iuliu, *Proverbele românilor*, vol. I-X, București, Editura Librăriei Socec, 1895-1912.

Dicționare

- Bolocan, Gh., Voronțova, T., *Dicționar frazeologic rus-român*, București, Editura Științifică, 1968.
- DA = [Academia Română] *Dicționarul limbii române*; I/I, literele A-B, București, 1913; I/II,

- litera C, București, 1940; I/III, fascicula I, D -de, București, 1949; II/I, literele F-I, București, 1934; II/II, fasc. I, J -lacustru, București, 1937; II/III, *ladă - lojniță* [ș.a].
- DDRF = Damé, Frédéric, *Nouveau dictionnaire roumain-français*, I - IV, Bucarest, Imprimerie de l'Etat, 1893 - 1895.
- DLR = *Dicționarul limbii române* (serie nouă), Editura Academiei, t. VI, litera M (1965-1968); VII/1, litera N (1971); VII/2, litera O (1969); VIII/1-5, litera P (1972-1984); IX, litera R (1975); X/1-5, litera S (1986-1994); XI/1, litera Ș (1978); XI/2-3, litera T (1982-1983); XII/1, litera Ț (1994); XIII/1, litera V (V- veni; 1997).
- DLRLC = *Dicționarul limbii române literare contemporane*, Editura Academiei, vol. IV, literele S-Z, București, 1957.
- Duda, Gabriela, Gugui, Aglaia, Wojcicki, Marie Jeanne, *Dicționar de expresii si locuțiuni ale limbii române*, București, Editura Albatros, 1985.
- MDA = *Micul dicționar academic*, vol. I-IV, București, Editura Univers Enciclopedic, 2001-2003.

L'acte de l'alimentation dans une phraséologie de l'attitude

Les pratiques alimentaires ont laissé des traces dans les expressions figées du roumain. L'acte de manger fonctionne comme métaphore pour l'agression, pour la perte, pour la relation avec l'autre. La survie de ces syntagmes, que notre imaginaire garde encore, fait revivre un monde où la faim engendrait des comportements en fonction desquels l'individu organisait son monde.

*Universitatea din Bacău
România*

